

אגדת היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> כה כסלו—ב טבת >> בבא מציעא צ-צז

יעקב אבינו ונהלי שמירה

רקע

המשנה עוסקת בדיני שמירה. הגמרא דנה במצב "אונס", כלומר מצב שבו השומר (המקבל שכר על שמירתו) לא היה יכול למנוע את הנזק לרכוש שעליו שמר. במצב זה שומר שכר פטור מתשלום, אבל שואל חייב. השאלה מה מוגדר אונס - איזה נזק הוא בלתי נמנע לחלוטין? רבה אומר שכל עוד השומר מתנהג לפי הנורמה הוא פטור, ואביי מקשה על הגדרה זו.

תרגום וביאור

אביי הקשה על רבה: שנינו שדוגמה לאונס היא המקרה המתואר בספר איוב, שפתאום בא צבא זר, לקח אנשים בשבי והרג נפשות. אבל כל מקרה פחות קיצוני—אינו נחשב לאונס, אלא לנזק שהיה אפשר למנוע! רבה מתרץ שהדרישה למנוע כל נזק נאמרה כלפי שומרי העיר, שבאמת מחויבים לשמור ברמה גבוהה יותר. עוד הקשה אביי: שנינו שדוגמה לרמת שמירה היא כפי שהעיד יעקב אבינו על עצמו, שעמד על משמרתו בשרב ובקור מקפיא, ואם כן מי שמר ברמה פחותה יותר וקרה נזק—מעל בשמירתו! רבה מתרץ שגם אמירה זו מכוונת כלפי שומרי העיר. הפעם אביי אינו מקבל את התירוץ: וכי יעקב היה שומר העיר? הלא היה רק שומר של לבן, משמע שכל אדם צריך לשמור כמותו! מתרץ רבה שיעקב קיבל על עצמו לשמור כמו שומר העיר, אף שלא היה מחויב לזה כשומר פרטי.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

למה אין הגדרה הלכתית לאונס, אלא לומדים זאת מיעקב אבינו?
הייתכן שדמות מופלאה כמו יעקב תהיה דוגמה עבורנו? וכי כולנו במדרגת יעקב?

האגדה: בבא מציעא צג ב

[משנה]

אִיתִיבִּיהַ: אֵלּוּ הֵם אָּנְסִים שְׁשׁוּמֵר שְׁכָר פְּטוּר עֲלֵיהֶם,
כְּגוֹן: (איוב א) "וַתִּפֹּל שֶׁבַע וַתִּקַּח, וְאֵת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֵב!"
אָמַר לֵיה: הֵתָם, בְּחֻזְנֵי מְתָא.
אִיתִיבִּיהַ: עַד מָתִי שׁוּמֵר שְׁכָר חָיֵב לְשֹׁמֵר?
עַד כְּדֵי (בראשית לא) "הֲיִיתִי בַיּוֹם אֲכַלְנִי חָרֵב וְקָרַח בְּלִילָה!"
אָמַר לֵיה: הֵתָם נְמִי, בְּחֻזְנֵי מְתָא.
אָמַר לֵיה: אֵטוּ יַעֲקֹב אֲבִינוּ, חֲזוֹן מְתָא הָהוּ?
דָּאֵמַר לֵיה לְלָבָן: נְטָרִי לָךְ נְטִירוּתָא יְתִירְתָא כְּחֻזְנֵי מְתָא.
(הגרסה המנוקדת - מתוך אתר "דעת")

אגודת ה'היום

גיליון 59 | בבא מציעא צ-צז
יעקב אבינו ונהלי שמירה

מעשה אבות, אחריות גבוהה לבנים העמקה בסו"ה

זה כמו מישהו שנכנס עם נרות צבעוניים למשרד, באמצע יום עבודה בחנוכה. האווירה מסביב עניינית ומעשית, ובתוך כך גם שגרתית ואפורה, ופתאום משהו מאיר את הכל באור אחר. כך קורה גם בסוגיה שלנו, כשבאמצע דיונים על נהלי שמירה, מופיע פתאום יעקב אבינו. אורח הכבוד של הסוגיה מלמד אותנו את הרף הגבוה של השמירה – ברמה המחמירה שבה שמר על צאנו של לבן.

כמו אדם שמתייבש במשרד בחנוכה וחולם על אווירת חג מרוממת, אפשר גם לעסוק בגדרי שמירה ולייחל למפגש עם רובד נוסף של משמעות, שייתן עומק לכל הכללים הפורמליים. יש מי שעוסק בכתיבת חוזים ומתחשק לו מדי פעם לעסוק גם בעבודה רוחנית יותר, ואפילו בקרב לומדי מסכת בבא מציעא יכול להתעורר רצון לעשות הפסקה עם כל העניינים המשפטיים, לטובת הפוגה אמונית, לימוד אמוני, חסידי או הגותי.

אז מה מתרחש כשזה מגיע? מה קורה כשיעקב אבינו, עם כל כובד משקלו הרוחני, נוחת בסוגיית נהלי השמירה על רכוש האחר? הוא לא אומר לנו לעזוב את כל ענייני השמירה, וגם לא מחדש שכולם משל ולבוש לגילוי אלוקי נשגב. הוא דורש עבודה קשה. אזכור רמת השמירה של יעקב תובע מאיתנו שמירה קפדנית, טוטאלית, להתייבש ביום ולקפוא בלילה ובלבד שהעדר ישאר שלם.

אפילו הגמרא אינה עומדת בזה. אחרי שהיא מביאה את הפסוק על יעקב, היא מחזירה אותנו לקרקע המציאות, ומבהירה שלא נדרש מכל שומר להקפיד על רמה כזו. יש לדרישה זו השלכה הלכתית, אבל רק לגבי שומרי העיר, שהמחויבות שלהם גבוהה יותר. במילים אחרות: כשרוצים לדעת מה הקומה שמעלינו, מהי הרמה הגבוהה, פונים לדמויות מופת כמו אבותינו הקדושים.

לא כל אדם אמור להיות כאברהם, יצחק ויעקב (אם כי כפי שנאמר כבר בסוגיה האגדית הקודמת, כל אחד הוא מבניהם, ויש לזה משמעות), אבל אליהן אמורות להיות נשואות העיניים שלנו בעבודתנו, ובהתנהלותנו מול הזולת. הם הנרות הקדושים המאירים את דרכנו ומציבים לנו יעדים. **גם אם לא על כל אחד מאיתנו מוטלת הרמה המקסימלית, עלינו להיות מודעים לרמה הזאת ולהשתדל לשאוף אליה. ביושר, בנאמנות, במחויבות, כמו גם באהבה ובחסד, נמדדת הקדושה שלנו וההליכה בדרכי אבותינו.**

גזל בלתי מורגש

מכירת האלצה

מסילת ישרים, פרק יא

והנה אנחנו רואים, שאף על פי שלא רוב בני האדם גנבים בגלוי הם, דהיינו שישלחו יד ממש בממון חבריהם לקחת ולשום בכליהם, אף - על - פי - כן, רובם טועמים טעם גניבה במשאם ומתנם במה שיורו היתר לעצמם להשתכר איש בהפסידו של חברו, ויאמרו, להרויח שאני...

...הנה אבא חלקיה, אפילו שלום לא השיב לתלמידי חכמים שנתנו לו שלום, שלא ליבטל ממלאכת רעהו (תענית כג).

ויעקב אבינו עליו השלום מבאר בפיו ואומר (בראשית לא): הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני. מה יענו איפוא העוסקים בהנאותיהם בשעת מלאכה ובטלים ממנה, או כי יעסקו בחפציהם איש לבצעו? כללו של דבר: השכור אצל חברו לאיזה מלאכה שתהיה, הנה כל שעותיו מכורות הן לו ליומו,

כענין שאמרו ז"ל (ב"מ נ"ו): שכירות מכירה ליומיה. וכל מה שיקח מהן להנאת עצמו באיזה אופן שיהיה, אינו אלא גזל גמור.

כשרוצים לדעת מה הקומה שמעלינו, מהי הרמה הגבוהה, פונים לדמויות מופת כמו